

ВИСШ АДВОКАТСКИ СЪВЕТ

ул. „Цар Калоян“ № 1-а, 1000 София, тел. 986-28-61.
987-55-13, факс 987-65-14, e-mail: VASarch@bitex.com

Изх. № 257
Дата 18.03 2009 г.

ДО ОБЩОТО СЪБРАНИЕ
НА ГРАЖДАНСКАТА И
ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИИ ПРИ
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

СТ А Н О В И Щ Е

на Висшия адвокатски съвет

по тълкувателно дело № 1/09 г.,
насрочено за 19.03.2009 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДА ВЪРХОВНИ СЪДИИ,

По направеното искане за приемане на тълкувателно решение на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии по някои въпроси, свързани с основанията за допускане на касационно обжалване по смисъла на чл. 280, ал. 1, т. 1-3 от ГПК:

I. Предварителни бележки.

Висшият адвокатски съвет счита, че правните норми, уреждащи въвеждането и прилагането на основания за допустимост на касационното обжалване по граждански и търговски дела противоречат на Конституцията на Република България (КРБ). Във връзка с това сезирахме Омбудсмана на Република България с

предложение да направи искане до Конституционния съд за обявяване противоконституционността на тези законови текстове, сред които е и разпоредбата на чл. 280 от ГПК.

Основните ни аргументи в тази насока прилагаме към настоящето становище.

Причината, поради която прибавяме това наше мнение към становището ни по тълкувателното дело, е свързана с възможността Върховният касационен съд пряко да сезира Конституционния съд, когато от своя страна установи противоконституционност на текстове от закон. Ако Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии прецени, че доводите ни в тази насока са основателни, молим Ви да сезирате Конституционния съд или да подкрепите Омбудсмана, ако бъде направено искане от негова страна. Несъмнено в подобна ситуация би било оправдано разглеждането на тълкувателното дело да се отложи до произнасянето на Конституционния съд.

II. По конкретно поставените в искането на председателя на Върховния касационен съд въпроси.

II.1. По въпрос 1:

А. Нашето разбиране е, че поначало не може да има несъществено нарушение на материалния закон. Това е така, защото всяко нарушение на материалния закон води до неправилност на съдебното решение. За разлика от понятието „съществено нарушение на съдопроизводствените правила“ понятието „нарушение на закона“ не съдържа в себе си изискване за същественост. Такава е уредбата на касационните основания в чл. 281, т. 3 от ГПК, която е традиционна за българското гражданско-процесуално право.

Поради това намираме, че на чл. 280, ал. 1 от ГПК поставянето на изискването за същественост на материалноправен въпрос в разпоредбата на чл. 280, ал. 1 ГПК води до неяснота във формулировката, нуждаеща се от изправително тълкуване в смисъл, че всяко нарушение на материалния закон е съществено нарушение на закона, защото неизбежно води до неправилност на съдебното решение.

Както и да се възприеме формалното отнасяне на понятието „съществен“ и към материалното право, и към процесуалното право, то отговорът на първия въпрос трябва да се търси в правилността на обжалваното решение. Съществен правен (независимо дали материалноправен или процесуалноправен) въпрос е онзи, който е свързан с нарушения на материалния или процесуалния закон, отразяващи се върху правилността на обжалваното решение.

Б. Разпоредбата на чл. 284, ал. 3, т. 1 от ГПК изисква изложение на основанията за допускане на касационно обжалване. Изискване за точна мотивировка няма. Между ограниченията, визирани в изричната разпоредба на чл. 290, ал. 2 от ГПК, определяща рамките на преценката на касационните основания, и процедурата по проверка наличието на основания за допустимост има съществена разлика. Тя се изразява в липсата на процесуално ограничение в разпоредбата на чл. 288 от ГПК. Върховният касационен съд се произнася по допускане на касационното обжалване с определение, за чието постановяване не са въведени ограничения в обема на преценката по чл. 280, ал. 1 от ГПК само до тези основания, които са посочени от касатора. Несъмнено ще следва да се разгледат основанията, посочени от касатора. Но няма пречка да се изведат и други от фактите и обстоятелствата, съдържащи се в обстоятелствената част на жалбата. Този извод се налага от съчетаното прилагане на общите принципи на гражданския процес, като изискването за законност на всеки съдебен акт, служебното начало и принципа за издирване на обективната истина. Тези основополагащи принципи на процеса не са ограничени в процедурата по чл. 288 от ГПК. От тази гледна точка няма пречка съставът на Върховният касационен съд, разглеждащ основанията за допускане на касационното обжалване, да приеме, че същественият материалноправен или процесуалноправен въпрос, по който се е произнесъл въззивният съд, е различен от този, посочен от касатора, и да допусне разглеждането на касационната жалба. И това заключение може да бъде изведено от обстоятелствената част на касационната жалба.

В допълнение на този отговор искаме да обърнем внимание на възможността по тълкувателен път да се разграничат общите условия, въведени в разпоредбата на чл. 280, ал. 1 от ГПК, и основанията, формулирани в трите точки на тази алинея. По наше виждане именно изброените в точки 1, 2 и 3 от този текст на закона основания представляват основанията за допустимост на касационно обжалване, а общите условия по ал. 1 не попадат в тази квалификация и не тях има предвид чл. 284, ал. 3, т. 1 от ГПК.

II.2. По въпрос 2.

Отговорът на този въпрос зависи от това, какво съдържание ще се вложи в понятието „практиката на Върховния касационен съд”, визирано в разпоредбата на чл. 280, ал. 1, т. 1 от ГПК.

Нашето разбиране по този въпрос е, че това понятие не е ограничено с никаква конкретна характеристика. В това понятие се съдържа цялостният правораздавателен облик на Върховния касационен съд по граждански и търговски дела – постановленията на

Пленума на Върховния съд и на Върховния касационен съд, тълкувателните решения на съответните колегии на Върховния съд и на Върховния касационен съд, трайно установената практика за решаване на конкретен вид дела, съдържаща се в решенията на отделните състави на Върховния касационен съд. С други думи, става дума за широко обобщаващо понятие, възприето от закона.

В обстоятелствената част на искането за приемане на тълкувателно решение като подвъпрос в тази насока се пита „следва ли жалбоподателят да посочи трайната практика и може ли Върховният касационен съд да се позове на служебно известната му такава”. Няма пречка жалбоподателят да посочи практика, която е узнал или издирил. Но това негово действие не следва да се тълкува и превръща в процесуално задължение, защото то е извън защитата му по предмета на делото.

Основанията за допустимост на касационното обжалване навлизат в необходимостта от изследване на съдебна практика, което в никакъв случай не може да се възлага като задължение на страните по делото. Съдействието за изясняване на делото от правна страна в касационното производство е задължение на Върховния касационен съд по силата на изричната норма на чл. 7, ал. 1, изр. 2 от ГПК.

II.3. По въпрос 3.

Няма ограничение в степента на съдилищата по отношение преценката на основанието, визирано в чл. 280, ал. 1, т. 2 от ГПК – „решаван противоречиво от съдилищата”.

Ако са налице противоречие на решения на отделни състави на Върховния касационен съд с решения на апелативен, окръжен или районен съд, то основанието по т. 2 е налице. Ако е налице противоречие между решения само на отделни състави на Върховния касационен съд, то не е налице „практика” по смисъла на точка 1, а основанието трябва пак да се отнесе към т. 2. С други думи – може да се търси противоречие с влезли в сила решения на всички видове съдилища, разглеждащи граждански и търговски дела.

II.4 по въпрос 4.

На този етап са налице сериозни затруднения в намирането на точния смисъл на основанието, визирано в чл. 280, ал. 1, т. 3 от ГПК.

Някои от примерите, посочени в искането, показват, че тази квалификация се прилага в случаи, които могат да се квалифицират по чл. 280, ал. 1, т. 2 от ГПК – „за преодоляване на непоследователна и противоречива съдебна практика”, или по чл. 280, ал. 1, т. 1 от ГПК – „въпросът е решен в противоречие с трайната и установена

практика на Върховния касационен съд". Ако основанието по чл. 280, ал. 1, т. 3 от ГПК е самостоятелно, очевидно е, че тези примери не го поясняват добре.

Други от примерите, посочени в искането, показват, че чрез производството по чл. 288 от ГПК се навлиза в същността на спора и се изразява мнение, което е от значение за преценката на основателността на касационната жалба, а не за нейната допустимост – „когато с решението ще се изостави едно тълкуване, за да бъде прието друго". И този подход не е приемлив.

По наше виждане нормата на чл. 280, ал. 1, т. 3 от ГПК е чужда за българското гражданско-процесуално право в частта си, отнасяща се до „развитието на правото". Тази норма се нуждае от сериозно изправително тълкуване. Нейният процесуален смисъл трябва да се търси във възможността от усъвършенстване на тълкувателната практика на Върховния касационен съд. „Точното прилагане на закона" и „развитието на правото" по смисъла на ГПК трябва да се оценяват като усъвършенстване на правораздаването. Всяко друго тълкуване би довело до навлизане на дейността на съдебната власт в законодателната или до обезсмисляне на самостоятелния характер на основанието по чл. 280, ал. 1, т. 3 от ГПК.

От тази гледна точка споделяме изразеното в някои от цитираните в искането на председателя на Върховния касационен съд актове, че прилагането на това основание е допустимо в случаите, когато чрез тълкуване от Върховния касационен съд ще се преодолеят неясноти в правната норма, или когато съдът за първи път се произнася по даден правен спор.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ
АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

(Даниела Доковска)

**Приложение към становището на Висшия адвокатски съвет
по т. д. № 1/09 г. на Общото събрание на Гражданската и Търговската
колегии**

Настоящото изложение е част от предложението на Висшия адвокатски съвет до Омбудсмана на Република България за сезиране на Конституционния съд с искане за обявяване противоконституционността на някои текстове от ГПК.

За първи път с нормата на чл. 280, ал. 1 от ГПК се предвижда ограничен достъп до касационно разглеждане на спора чрез въвеждане на процедура на съдебна администрация на допустимостта конкретен правен спор до бъде отнесен за разглеждане по същество от касационната инстанция. Страните по въззивното решение са ограничени в достъпа си до единствената съдебна инстанция, чиято конституционно установена функция е да обезпечи **контрол** върху законосъобразността на решенията на въззивния съд по съществото на спора.

Създаден да обслужва цели като намаляване натовареността на съдиите от касационната инстанция или бързина и икономия на процеса, новият режим превръща касационното разглеждане във факултативно, но не от гледна точка на факултативност по волята на гражданите, а според преценката на съдебна администрация, основана на формална проверка за съответствие на касационната жалба с критерии за допустимост, различни от касационните основания по конкретния съдебен спор.

Актът на съдебна администрация се постановява от трима съдии и е необжалваем поради качеството му на стоящ вън от рамките на конкретния граждански процес, това е нетипичен съдебен акт (не се произнася нито по съществото, нито по законосъобразността на атакувания съдебен акт). Въпреки обратното твърдение, той препятства разглеждането по същество на подадената касационна жалба винаги, когато приеме отсъствие на критериите по чл. 280, ал. 1 от ГПК, но законосъобразността му не подлежи на съдебен контрол.

Създаването на подобен „клапан“ за допустимост на касационното производство, въвеждането на критерии, различни от тези за касиране на съдебния акт и установяването на специфичен статут на този акт на съдебна администрация, въпреки неговия междинен характер по отношение на финала на съдебния контрол върху въззивното решение, представляват ограничения на

правото на гражданите за достъп до всички стадии на процеса и на правото им на защита.

От друга страна, противоконституционността на тези норми произтича с обективната невъзможност за пълноценно упражняване на правото на жалбоподателя да мотивира своето изложение на основанията за допускане по смисъла на чл. 284, ал. 3 от ГПК. То е резултат на отсъствието на правна възможност и гаранция за гражданите, че могат да получат свободен достъп до информацията, чието знание се предпоставя при преценката на критериите по чл. 280, ал. 1, т. 1 и 2 от ГПК. Обективното българско право не съдържа задължения за Върховния касационен съд или съдилищата на общото правораздаване да публикуват изчерпателно своите актове. Обективната българска правна действителност – ноторен факт – не предоставя възможност за получаване на подобна информация, още по-малко гарантира изчерпателност на тази информация. При подобна правноинформационна среда е предварително осуетена възможността на гражданите да защитят правата си, защото те не разполагат с гарантирано право на информация за състоянието и развитието на средата, елемент от която е техният съдебен процес. Правото на защита е ограничено и на друго основание – органът на съдебна администрация, който се произнася с акт по чл. 288 от ГПК, осъществява дейността си в същата непълноценна информационна среда. Изводът е, че винаги, когато актът по чл. 288 от ГПК е отрицателен – а такива са повечето от случаите в досегашната практика – правата на защита на касаторите, принципите на равнопоставеност и състезателност са били нарушени, защото е правен и фактически абсурд при тази правна среда да се вмени на Върховния касационен съд, на гражданите и техните повереници правно задължение да сравняват разрешението на конкретен спор с това на влезлите в сила съдебни актове по подобни спорове на други съдилища, включително на Върховния касационен съд.

Специално внимание изискват въведените чрез нормата на чл. 280 от ГПК процесуални задължения на страните в едно гражданско дело от областта на оценъчната дейност в абстрактноюримически план. Това се отнася до квалификациите на спора като „съществен”, „от значение за точното прилагане на закона” и „от значение за развитие на правото”. Възможността за гражданите или техните повереници да придобият и използват изискуемите обща и специална култура и подготовка в областта на правото във връзка с конкретен правен спор и неговото разрешаване е също изключена. Никой гражданин не може да бъде задължаван да извършва такава дейност, нито предвидените в

закона форми на правна помощ могат да му гарантират пълноценно изпълнение на задължението му да оцени кой от въпросите е „от значение за развитие и правото, съответно за точното прилагане на закона“. Такива изводи не могат по окончателен начин – вън от конкретния спор – да правят и съдилищата, освен в тълкувателната дейност на Върховния касационен съд, основана именно върху погрешните изводи на съдебни състави по конкретни дела на Върховния касационен съд и на други съдилища. Абсурдно е да се изисква такива изводи да се правят от страните в процеса, съответно от органа по съдебна администрация по чл. 288 от ГПК – да преценява вън и независимо от касационните основания.

В противоречие с правото на защита, равнопоставеността и състезателното начало са изведените вън от конкретния процес критерии за допустимост. Съдилищата са длъжни да гарантират равнопоставеност на страните в конкретния съдебен процес във връзка с конкретен съдебен спор и предмет на доказване. Въвеждането на критерии за допустимост, които нямат връзка, или имат твърде опосредена връзка, с елементите на конкретното правоотношение и съдържанието и пороците на конкретния правен акт, обект на касация, е допълнително, съществено и общо ограничение на правата на гражданите за достъп до всички стадии на процеса.

Отнемането на възможността за касационното обжалване пред Върховния касационен съд влиза в противоречие с чл. 56 от Конституцията, тъй като отнема гарантираното от основния закон право на защита на гражданите пред върховната инстанция.

Отказът от достъп до правосъдие пред Върховния касационен съд, почиващ на обстоятелства, стоящи извън делото и нямащи пряко значение за защитата на правата на страните по делото, представлява отказ от правосъдие. Конституцията е категорична (чл. 122 и чл. 124), че гражданите имат право на защита във всички стадии на съдебното производство и Върховният касационен съд осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите от всички съдилища.

Нека разгледаме въпроса и с оглед основното задължение, което поставя на Върховния касационен съд чл. 124 от Конституцията. Възможно ли е Върховният касационен съд да осъществи върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите от всички съдилища, след като пред него не се допускат за разглеждане всички дела, по които има оплакване за неправилното приложение на закона в обжалвания съдебен акт. Производството по допускане

на касационното обжалване не е източник на подобна информация, защото негов предмет не е съществуването на спора. Друг източник, който да е достъпен до Върховния касационен съд, за информация за начина на приложението на законите от останалите съдилища от системата на общите съдилища на всички инстанции няма. Следователно нормата на чл. 280 от ГПК изключва приложението от Върховния касационен съд на чл. 124 от Конституцията.

Противоречието на уредбата на института на касационното обжалване с цитираните норми на Конституцията произтича на следващо място и от същността на въззивното производство, уредено в новия ГПК като производство по същество. Така на практика гражданско-правният съдебен спор се развива в е д н о и н с т а н ц и о н н о производство – поради отсъствието на гарантирана контролна съдебна инстанция. Такава въззивната категорично не е, доколкото не е овластена с проверка на правилността на обжалвания пред нея първоинстанционен акт. Чрез правомощията си, в това число и събирането на нови доказателства в определените от кодекса случаи, тя се произнася с ново решение по спора, което е с предмета на първоинстанционното, без да се занимава с констатиране на негови пороци. Задължение за мотивиране на такива не се съдържа в нормите, които уреждат производството пред втората инстанция – нито за жалбоподателя, нито за съда. Така чрез създадената уредба на допустимост на касационното производство в масовите случаи ще се стигне до влизане в сила между страните на непроверени за законосъобразност решения по съществуването на спора. Това противоречи на чл. 121, ал. 2 от Конституцията.

Редът за **упражняване** на правото на защита се определя със закон – чл. 122, ал. 2 от Конституцията. Нарушение на същия текст от Конституцията е със закон да се отнема правото на защита на гражданите, каквото е предназначението на чл. 280, ал. 1 от ГПК, което е основание за прогласяването на противоконституционността му (нарушение на чл. 56 и чл. 122, ал. 2 от Конституцията).

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВИСШИЯ

АДВОКАТСКИ СЪВЕТ:

(Даниела Доковска)

